



УДК 376.7:81'374:811.161.2(477)
DOI 10.35433/philology.1(106).2026.127-137

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ-ДОНОРА ТА МОВИ-ПОСЕРЕДНИЦІ НА МОВОВЖИВАННЯ ПЕДАГОГІВ ЗАКАРПАТТЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З УГОРСЬКОЮ МООВОЮ НАВЧАННЯ

І. І. Густі*, А. Б. Барань**, М. Ю. Фабіян***

У сучасному світі мови перебувають у стані постійної взаємодії, особливо в умовах двомовності, що є типовим для спільнот національних меншин. На формування мовного середовища угорців Закарпаття протягом останнього століття особливо вплинули політичні чинники, що призвело до значного проникнення другої мови в їхнє мовлення. Професійна мова закарпатських угорців залишається недостатньо вивченою. Існують суттєві розбіжності між її писемним та усним варіантами, зокрема, усний варіант сильніше піддається впливові державної мови, у ньому частіше трапляються запозичення з іншої мови та перемикування кодів. Аналіз цих явищ актуальний для розуміння динаміки мовного розвитку в умовах багатомовності. Мета статті – проаналізувати писемний та усний варіанти педагогічної професійної мови закарпатських угорців, виявити особливості її вживання. Дослідження базується на аналізі матеріалів, опублікованих у місцевих угорськомовних фахових та громадсько-політичних виданнях. Аналіз засвідчив, що в мовленні угорських педагогів Закарпаття засвідчено численні терміни, запозичені з української мови шляхом калькування, прямого запозичення або гібридизації. До них належать назви освітніх закладів (наприклад, профтех, ліцей), посадові назви (зокрема такі, як методист, організатор), професійні терміни (наприклад, курси, кабінет, сертифікат) та аббревіатури (НУШ, ЗНО, НМТ). Особливістю є те, що в писемній формі, особливо в ЗМІ, ці запозичення трапляються значно рідше, оскільки автори прагнуть дотримуватися норм угорської літературної мови. Натомість в усному мовленні спостерігається інтенсивне чергування між термінологією, що вживають у стандартній мові, та регіоналізмами, що є прямим наслідком впливу української мови. Це свідчить про те, що усне професійне спілкування є

* доктор філософії з галузі "Освіта/Педагогіка",
доцент кафедри філології,
Закарпатський угорський університет ім. Ференца Ракоці II,
huszti.ilona@kmf.org.ua,
ORCID: 0000-0002-1900-8112

** кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології,
Закарпатський угорський університет ім. Ференца Ракоці II, Ніредьгазький університет
barany.bela@kmf.org.ua,
ORCID: 0000-0002-9950-5601

*** доцент кафедри філології,
Закарпатський угорський університет ім. Ференца Ракоці II,
fabian.marta@kmf.org.ua,
ORCID: 0000-0002-5549-1156

більш динамічним та відкритим до мовних інновацій. Результати дослідження підтверджують, що усна професійна мова закарпатських угорців зазнає сильнішого впливу української мови порівняно з писемною. Практична цінність роботи полягає в проведенні паралелі між стандартним та регіональним професійним мововживанням, що сприяє підвищенню мовної свідомості серед педагогічної спільноти та може слугувати основою для подальших мовознавчих досліджень.

Ключові слова: педагогічна професійна мова, угорці Закарпаття, міжмовні контакти, запозичення та регіоналізми, писемна та усна мова.

THE INFLUENCE OF UKRAINIAN AS A DONOR AND INTERMEDIARY LANGUAGE ON THE LANGUAGE USAGE OF EDUCATORS IN TRANSCARPATHIAN GENERAL SECONDARY SCHOOLS WITH HUNGARIAN AS THE LANGUAGE OF INSTRUCTION

Husti I. I., Baran A. B., Fabiyan M. Yu.

In the modern world, languages are in a state of constant interaction, especially in bilingual environments, which is typical for national minority communities. Political factors have particularly influenced the linguistic environment of Hungarians in Transcarpathia over the last century, leading to a significant penetration of the second language into their speech. The professional language of Transcarpathian Hungarians remains insufficiently studied. There are significant discrepancies between its written and oral variants; in particular, the oral variant is more susceptible to the influence of the contact language, with borrowings and code-switching occurring more frequently. The analysis of these phenomena is extremely relevant for understanding the dynamics of linguistic development in a multilingual context. The purpose of the article is to analyze the written and oral variants of the pedagogical professional language of Transcarpathian Hungarians and to identify the peculiarities of its use. The research is based on an analysis of materials published in local Hungarian-language professional and socio-political publications. The analysis showed that numerous regional terms borrowed from the Ukrainian language through calquing, direct borrowing, or hybridization are widely used in the speech of Hungarian educators in Transcarpathia. These include names of educational institutions (e.g., "proftekh," "litsei"), job titles (such as "metodyst," "organizator"), professional terms (e.g., "kursy," "kabinet," "sertyfikat"), and acronyms ("NUSH," "ZNO," "NMT"). A notable feature is that in written form, especially in the media, these borrowings are significantly less common, as authors strive to adhere to Hungarian literary norms. In contrast, in oral speech, there is an intense alternation between standard terminology and regionalisms, which is a direct consequence of the stronger influence of the Ukrainian language. This indicates that oral professional communication is more dynamic and open to linguistic innovations. The results of the study confirm that the oral professional language of Transcarpathian Hungarians is significantly more influenced by the Ukrainian language than the written form. The practical value of the work lies in drawing a parallel between standard and regional professional language use, which helps raise linguistic awareness among the pedagogical community and can serve as a basis for further linguistic research.

Keywords: pedagogical professional language, Hungarians of Transcarpathia, linguistic influence, borrowings and regionalisms, written and oral language.

Постановка наукової проблеми.

Мови постійно взаємодіють між собою, а у двомовному середовищі, зокрема в спільнотах національних меншин, цей взаємовплив посилюється. Формування мовного середовища залежить від багатьох факторів. Д. Кристал указував, що багатомовність може виникати як за власним вибором народу, так і під впливом зовнішніх

обставин, зокрема таких, як політика, релігія, культура, освіта, економіка та навіть природні катастрофи [3: 459].

Щодо угорців, які проживають на Закарпатті, саме політичні чинники протягом останнього століття стали визначальними для їхнього мовного середовища. Щоб адаптуватися, місцеві жителі опановували нові мови, які, зі свого боку, впливали на

особливості їхнього мовлення. Як зазначено в дослідженнях, у двомовному середовищі мовні системи, які постійно взаємодіють, легко переплітаються між собою, що відображається в мовній практиці угорців, які живуть за межами Угорщини [12: 111].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 1990-х роках розпочалося соціолінгвістичне дослідження угорських мовних варіантів Карпатського басейну, однак про професійне мововживання закарпатських угорців досі знаємо відносно мало. За твердженням С. Черничка [4: 61], на формування професійної мови значно впливає друга мова. На думку М. Дьорке [8: 71], причиною цього є те, що професійна підготовка відбувається не угорською мовою, унаслідок чого фахівці не засвоюють термінології своєї галузі рідною мовою, і тому навіть для носіїв угорської мови, які використовують її переважно в процесі спілкування, виникають труднощі під час уживання фахових термінів угорською.

Професійна мова має писемну та усну форми. З цього приводу у 2003 році С. Черничко висловив таку думку: "Писемна професійна мова на Закарпатті існує майже винятково у галузі гуманітарних наук, у інших сферах фахові тексти угорською мовою з'являються лише епізодично. Контактні впливи у писемній професійній мові поширені меншою мірою, аніж в усній, та й характер їх частково інший. У писемній професійній мові рідко трапляються прямі запозичення, відсутнє перемикання кодів. Натомість під час усного професійного мововживання часто вживаються прямі запозичення, а також можливе перемикання кодів" [4: 62]. С. Сотак зазначає: "Після розпаду Австро-Угорської монархії та Тріанонського мирного договору разом із освітніми системами сусідніх держав окремим шляхом почала розвиватися й професійна мова освіти. Ця історична зміна вже сама собою зумовила структурне й термінологічне

різноманіття, а безперервні освітньо-політичні реформи ХХ–ХХІ століть ще більше посилили цей процес. У ході цих змін з'являлися нові поняття, терміни не лише в нашій країні, а й у сусідніх державах" [15: 404]. Те саме відбувалося й на Закарпатті, де до 1991 року в угорській професійній мові був відчутний вплив російської мови, а після проголошення незалежності України – української.

Мета статті – аналіз писемного та усного форм педагогічної професійної мови закарпатських освітян, особливостей її вживання, а також лексичних запозичень, що трапляються в усному мовленні угорськомовних педагогів. Характерні риси професійної мови найчастіше спостерігаємо в лексиці, вони є в граматичних конструкціях та в структурі текстів, чим і відрізняються від загальноновживаної мови. Оскільки метою нашого дослідження не було вивчення граматичних особливостей чи текстової організації, ми зосередилися переважно на лексичних явищах. Наша робота базується переважно на вивченні публікацій педагогічної тематики в пресі. Ми проаналізували матеріали, опубліковані в місцевому угорськомовному фаховому журналі "Közoktatás" [Громадська освіта] (видання Закарпатського угорськомовного педагогічного товариства), а також у двох місцевих угорськомовних громадсько-політичних тижневиках – "Kárpátalja" [Закарпаття] та "Kárpátinfo" [Карпатінфо].

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Професійне спілкування може відбуватися між особами, організаціями та культурами [11]. У нашому дослідженні йдеться про умови професійної комунікації між організаціями та особами. Комунікацію організацій із зовнішнім соціальним середовищем відображено в писемних ЗМІ, тому в писемній формі педагогічної фахової мови, яку ми вивчаємо, можна простежити

явище інтерференції. Професійну комунікацію між особами спостерігаємо в професійних мовних спільнотах, де можна досліджувати особливості усного варіанту професійної мови. "Для мовної спільноти характерно, що її члени не відрізняються один від одного за рівнем знань про правила ведення комунікації та її розуміння", тобто спільно володіють певним обсягом знань [11: 30].

Навесні 2024 року під керівництвом дослідницької мережі Угорщини "Терміні" [Termini] розпочався новий дослідницький проєкт, у межах якого співробітники науково-дослідного центру ім. Антонія Годинки працюють над створенням фахового словника, який міститиме термінологію галузі освіти, адміністрації та права угорською та українською мовами [9]. До реєстру словника буде вміщено специфічні терміни-регіоналізми, тобто ті, що характерні для педагогічної професійної мови закарпатських угорців.

У нашому дослідженні зосередимося на цих лексичних одиницях.

Передусім окреслимо значення слів, що стосуються типів закладів освіти і які вживають як в усній, так і в писемній формі. Закон про освіту 1991 року, окрім загальноосвітніх та середніх закладів освіти, уможливив функціонування й інших типів закладів середньої освіти. В Україні завершення повної середньої освіти відповідало закінченню навчання в закладі третього рівня. До 2021 року на Закарпатті діяли такі типи навчальних закладів: *gimnázium* (угор.) – гімназії гуманітарного профілю II–III рівня, заклади для обдарованих учнів віком від 10 до 18 років (термін навчання 8 років). Подібні заклади функціують і в країнах Центральної та Східної Європи (Болгарія, Словенія, Литва, Угорщина), проте в більшості цих країн гімназії забезпечують чотирирічний курс навчання, тоді як в Угорщині існують гімназії з шести- та восьмирічним терміном навчання [5]. Значення угорського терміна *gimnázium*

запозичено з української мови (первинним джерелом є давньогрецьке слово *gymnasion*), яке походить від прикметника *gymnos* ("голий" або "оголений"). В українську мову слово потрапило через посередництво інших мов (латинської, німецької та польської).

Liceum (угор.) (*ліцей* – походить від грецького слова *lykos* 'вовк'), ліцеї III рівня – недержавні заклади освіти для обдарованих учнів природничо-технічного профілю (термін навчання 3 роки). Ці установи з'явилися після політичних змін за ініціативою церков і пропонували середню та профільну освіту для учнів 16–18 років. Спільною рисою сучасних і колишніх ліцеїв є їхнє утримання церковними общинами. У наш час у Європі подібні за назвою і типом заклади освіти є в Італії, Польщі та Румунії. У Польщі вони пропонують дво-, три- та чотирирічний термін навчання, а в Румунії й Італії – чотири- та п'ятирічні навчальні програми для учнів віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти або дев'ятнадцяти років [5].

Internátus (угор.) – інтернат (походить від лат. прикметника *internus*, що означає 'внутрішній'; сучасну форму *internat* слово отримало у французькій мові; у XVIII–XIX століттях у Франції так почали називати систему навчання, при якій учні не просто відвідували уроки, а й мешкали при навчальному закладі) – це заклад для проживання та навчання дітей із соціально вразливих сімей віком від шести до вісімнадцяти років, що належить до I–III рівня освіти. В освітньому кадастрі подано таке визначення терміна "інтернат": "...законопроєкт, прийнятий парламентом у першому читанні 1998 року, який регулює середню освіту, окрім загальноосвітньої середньої школи називає й інші типи закладів середньої освіти: ...шкільний інтернат – навчальний заклад будь-якого рівня для дітей, які належать до соціально вразливих категорій" [3].

Професійно-технічне училище (угор. *szakiskola* або *szakképző iskola*) – заклад, до якого зараховують учнів після закінчення 9 класу загальноосвітньої школи [1]. Залежно від спеціальності після 1–3 років навчання випускники отримують базову професійну кваліфікацію, проте навчання не обов'язково завершується складанням іспитів на здобуття повної середньої освіти. У мовленні закарпатських угорців часто вживали назву *proftech* (від укр. профтех 'професійно-технічне училище') або її скорочену форму *profti*. У розмовній мові так називали, наприклад, Берегівське професійно-технічне училище. Наприклад: "Úgy tudom, arukád a *proftiban* tanít szabászatot, igaz?" [Чула, що твій тато викладає кройку та шиття у *профтехучилищі*, чи це правда?] (Берегове, 27 березня 2000 р.).

Szakközépiskolák / technikumok (угор.) – технікуми – заклади середньої спеціальної освіти (угор. *szakközépiskola* або *technikum*, укр. *технікум*, яке походить від грецького τέχνη 'мистецтво', 'майстерність', 'вміння' або 'ремесло'), до яких вступають після закінчення закладів загальної середньої освіти. Часто передбачають вступні іспити. Зазвичай програма навчання триває 3–4 роки, протягом яких учні здобувають професійну кваліфікацію та атестат про повну загальну середню освіту. До таких закладів належали, наприклад, педагогічні училища (підготовка вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкових класів), а також медичні технікуми.

Нова редакція Закону України "Про повну загальну середню освіту" набула чинності 2020 року [17]. Стаття 35 цього закону визначає, які типи освітніх закладів в Україні надають повну загальну середню освіту. Початкова школа (угор. *elemi iskola*) охоплює 1–4 класи. Це перший етап здобуття початкової освіти. Її метою є сформувати в дітей основні навички читання, письма та лічби, а також

закласти основи критичного мислення і навчання упродовж життя. На цьому етапі національні меншини мають відносно широку свободу у вживанні рідної мови в освітньому процесі (наприклад, навчання відбувається рідною угорською мовою). За структурою відповідає початковій школі загальноосвітнього навчального закладу в Угорщині.

Гімназія (угор. *gimnázium*) (слово походить від давньогрецького γυμνάσιον 'виховно-освітня установа в Стародавній Греції', утвореного від слова γυμνός 'голий') охоплює 5–9 класи. Відповідає середній ланці колишньої загальноосвітньої школи. Після завершення 9 класу учні отримують документ про здобуття базової загальної середньої освіти. Цей документ дає право продовжувати навчання в ліцеях або здобувати професійну освіту. У гімназійний період у закладах загальної середньої освіти з мовами національних меншин поступово запроваджується викладання окремих предметів українською мовою.

Ліцей (угор. *liceum*) – заклад середньої освіти III ступеня, що забезпечує профільну середню освіту. Відповідає колишній старшій школі. Учні ліцеїв можуть обирати навчальні предмети відповідно до своїх інтересів і майбутньої професії (наприклад, природничо-науковий, гуманітарний, технічний тощо). Мета ліцеїв – підготовка до вступу до закладів вищої освіти. На цьому етапі кількість предметів, які навчатимуть українською мовою, суттєво зростає: відповідно до планів, щонайменше 60% предметів будуть викладати українською мовою. Функціують як державні, так і приватні (наприклад, засновані релігійними організаціями) ліцеї.

Крім освітніх закладів, є установи, що здійснюють управління, супровід та контроль у сфері освіти. Назви цих установ, їхні функції, а також посадові назви та посадові інструкції працівників таких установ часто суттєво відрізняються. Органи, що

здійснюють керівництво та організацію підвищення кваліфікації педагогічних працівників, в Угорщині називаються педагогічним інститутом (наприклад, Országos Pedagógiai Intézet (угор.) – Державний педагогічний інститут, Fővárosi Pedagógiai Intézet (угор.) – Столичний педагогічний інститут). Натомість на Закарпатті така установа має назву Інститут післядипломної педагогічної освіти або Обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. (Наприклад, "Ezért köszönet illeti a megyei Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Fiókinézetének munkatársait, akik a hivatalos eljárást lebonyolították..." [Подяка працівникам Берегівської філії обласного Інституту післядипломної педагогічної освіти, які здійснили офіційний захід...] [13: 6].

Термін *módszerész* в угорській мові має два значення. По-перше, він позначає посаду, по-друге – педагогічну кваліфікаційну категорію. Слово утворено від кореня *módszer* 'спосіб, метод'. Угорський варіант сформувався за допомогою кореня *módszer* та суфікса *-ész*, який використовують в угорській мові для позначення професій та спеціальностей (наприклад, *építész* (угор.) 'архітектор'. Цей приклад підтверджує тезу про те, що запозичені мовні елементи підпорядковані законам мови-реципієнта [2: 196]. У сфері освіти Закарпаття так називають працівника органу управління освітою (відділу освіти різного рівня – міського, районного чи обласного), який відповідає за певний навчальний предмет або групу предметів (наприклад, математика, іноземні мови). До його обов'язків входить: збір та обробка необхідних даних та інформації (наприклад, кількість учителів-предметників у закладах освіти, кількість учнів, що вивчають предмет); організація предметних олімпіад, відкритих уроків, методичних нарад, конференцій; обов'язкове викладання свого предмета (хоч і з меншою кількістю годин); надання методичних

консультацій учителям. За змістом цей термін найближчий до угорського *módszertani szaktanácsadó* 'методичний консультант'. Наприклад: "A vizsgálat a 2018–2019-es tanév során folyt, amikor is a 2017-ben Braun Éva, Bárdos Nóra, Zékány Krisztina, Király Katalin és Perduk Ibolya *módszerészek* által összeállított tanterv volt hatályban a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban" [Дослідження проводилося протягом 2018–2019 навчального року, коли в закладах загальної середньої освіти Закарпаття з угорською мовою навчання використовували навчальну програму, укладену методистами Євою Браун, Норою Бардош, Крістіною Зекань, Каталін Кірай та Іболою Пердук у 2017 році] [14: 20]. Інше значення слова *metodist* стосується педагогічної кваліфікаційної категорії, що є найвищою на національному рівні. Ідеться про таку категорію, котру присвоюють досвідченому педагогу, який практикує і, окрім викладання, створює навчальні матеріали та розробляє нові методики. Підготовані матеріали педагог повинен представити, після чого їх затверджує професійна комісія. Цю кваліфікаційну категорію необхідно підтверджувати кожні п'ять років.

Термін *kategória* (угор.) (слово походить з латинської *terminus* 'межа', 'кордон') – категорія є єдиним визначенням, що педагоги використовують переважно в усному мовленні для позначення цього поняття. В Україні функціують такі кваліфікаційні категорії вчителів: спеціаліст, друга категорія, перша категорія, вища категорія, методист. Педагог-початківець отримує найнижчу категорію "спеціаліст", яку має протягом перших п'яти років своєї професійної діяльності (або протягом трьох років, якщо подасть заяву на підвищення кваліфікації раніше). Через два роки після попередньої атестації педагог може подати клопотання про переатестацію та перейти спочатку до другої, відтак до першої, вищої категорії. Звання

методиста може отримати лише досвідчений педагог, який досягнув значних результатів у своїй професійній діяльності. Також адміністрація школи може рекомендувати вчителя до здобуття цього кваліфікаційного рівня. Це слово в угорській запозичено зі слов'янських мов.

У реаліях Угорщини нема посади організатора (у мовленні закарпатських угорськомовних педагогів *organizátor*) (слово організатор посередництвом європейських мов (нім. *organisieren*, франц. *organiser*) походить від давньогрецького *ὄργανον* 'знаряддя', 'інструмент' або 'орган'. До функціональних обов'язків працівника на цій посаді належить організація та проведення заходів з нагоди початку й завершення навчального року, шкільних свят, пам'ятних подій та інших організаційно-масових заходів. Окрім цього, він здійснює навчання фахового предмета з меншою навчальною кількістю годин.

Варто звернути увагу на вживання слова кабінет (у мовленні закарпатських угорськомовних педагогів *kabinet*, що походить від французького *cabinet* 'кімната', 'комора', 'вбиральня', першоджерелом є лат. *cavea* 'порожнина', 'клітка'). Його використовують замість угор. *szakntanterem* 'спеціалізований навчальний кабінет' [7: 100, 223]. Наприклад, "A 7. A osztály következő órája a német *kabinetben* lesz" [Наступний урок 7-А класу буде в кабінеті німецької мови], "A következő óra a német *kabinetben* lesz" [Наступний урок буде в *кабінеті* німецької мови] (зафіксовано в учительській Берегівської угорської гімназії ім. Бетлена Габора 9 жовтня 2007 року).

У назвах навчальних предметів також спостерігаємо відмінності. Угорський термін *számítástechnika* 'обчислювальна техніка, інформатика' замінюють словом *informatika*. Замість *nevelői óra* 'виховна година', використовують *osztályfőnöki óra*

(угор.) 'година класного керівника', що могло виникнути шляхом калькування словосполучення *klaszna godina* та *klaszni kerivnik*.

У мововживанні освітян Угорщини та Закарпаття спостерігаємо такі відмінності: замість *bemutató óra*, *bemutató tanítás* 'показове заняття' часто використовують вислів *nyílt óra* 'відкритий урок'. Це калька українського *відкритий урок*. Наприклад: "Jövő héten a Vári Középiskolában *nyílt óra* lesz angol nyelvből" [Наступного тижня у Варіївській середній школі буде *відкритий урок* з англійської мови] (Берегівська угорська гімназія, 16 жовтня 2007 р., учительська). Водночас у писемній формі вживають літературний відповідник, наприклад, "Miután megnézték a ... *bemutató órát*, a zsűri visszavonul döntéshozatalra" [Після того, як вони відвідали *показовий урок*, журі усамітнилося для прийняття рішення] [10: 11]. Отже, в уживанні цього вислову спостерігаємо розбіжність між писемною та усною мовою. Також калькою є слова *gyűlés*, *igazgatói gyűlés* 'збори, збори директорів', які використовують замість *tanári értekezlet* 'педагогічна рада' та *igazgatói értekezlet* 'нарада директорів'.

Педагоги, які проходять підвищення кваліфікації, часто використовують запозичення з української мови *kurzus* 'курси' (слово запозичене через французьке або німецьке посередництво з латинської мови, пор. *cursus* 'біг, швидка їзда; дорога, напрям; подорож'). Наприклад: "Az idén *kurzusra* kell mennem" [Цього року мені потрібно йти на *курси*]. Замість *ellenőrző* 'щоденник для оцінок, який учень носить додому' та *osztálykönyv* 'класний журнал', у розмовній мові використовують слово *napló* 'щоденник'. Слово *szertifikát* 'сертифікат' (походить від французького *certificat*, яке утворене від пізньолатинського *sertifico* 'засвідчую' або *certus facere* 'робити щось безпечним', 'правильно робити') увійшло до педагогічної термінології

угорців Закарпаття внаслідок запровадження централізованого зовнішнього незалежного оцінювання. У наш час воно широко використовується як у писемній формі, так і в усному професійному мовленні. Наприклад: "Az első évfolyamra a középiskolai végzettséggel rendelkezők jelentkezhettek a külső független értékelésen szerzett három szertifikát birtokában. Minden szak esetében kötelező szertifikátot szerezni ukrán nyelvből és irodalomból" [На перший курс можуть подавати документи особи, які мають атестат про повну середню освіту та три *сертифікати*, отримані за результатами зовнішнього незалежного оцінювання. На всі спеціальності обов'язковим є сертифікат з української мови та літератури] [16]. Друге значення слова *szertifikát* у закарпатській угорській педагогічній термінології датується 2020 роком. Під час онлайн-навчання, запровадженого через COVID-19, підвищення кваліфікації педагогічних працівників також відбувалося у дистанційній формі, після чого вчителі отримували посвідчення або сертифікат. Саме звідси походить друге значення цього слова: 'документ, що засвідчує проходження вчителем курсів підвищення кваліфікації, який обов'язково містить інформацію про кількість годин курсу, його кредитну вартість, офіційний реєстраційний номер, дату, печатку та підпис'.

У 2017/2018 навчальному році для загальної середньої освіти в Україні розпочалася нова ера, оскільки під назвою "Нова українська школа" стартувала реформа освітньої системи. Її мета – модернізація освіти в 1–12 класах і приведення у відповідність до норм ЄС. Незважаючи на війну, реформа триває. У 2025/2026 навчальному році вже розпочнуть навчання у 8-му клас діти, 2017 року пішли до першого класу Нової української школи. У закарпатському угорському професійному мововживанні, як і в загальному вжитку, поширилася аббревіатура *NUS*,

що є калькою української аббревіатури НУШ.

Насамкінець варто згадати про випускні іспити в Україні. З 2008 року випускники, які бажають продовжувати навчання в закладах вищої освіти України, зобов'язані скласти зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО). В Угорщині це відповідає іспиту підвищеного рівня. Спочатку обов'язковим було лише ЗНО з української мови, пізніше запровадили також історію та математику. З-поміж інших предметів випускники можуть обрати один або кілька. У закарпатському угорському професійному мововживанні поширена аббревіатура *ZNO*, які ввійшла до мови-реципієнта з української. З 2022 року випускники складають не ЗНО, а так званий *Національний мультидисциплінарний тест* (НМТ). У закарпатській угорській педагогічній спільноті цей іспит називають *NMT*. Наприклад: "Idén júniusban négy *NMT-t* tartanak az iskolánkban" [У червні цього року у нашій школі проводитимуть чотири *НМТ*] (23 травня 2025 року в учительській Берегівського ліцею імені Лайоша Кошута).

Висновки й перспективи дослідження. Дослідивши вплив української мови на закарпатську угорську педагогічну професійну лексику, ми виділили такі тенденції: у писемній формі, передусім у мові ЗМІ, поширені запозичені з української мови терміни, проте кількісно значно менше, ніж в усному мовленні, адже в писемній формі автор прагне дотримуватися норм угорської літературної мови. Усна форма зазнає сильнішого впливу української мови, ніж писемна. У мовленні спільноти спостерігаємо чергування унормованого варіанта фахової лексики та специфічних регіоналізмів, що зазнають впливу української мови. Практична цінність результатів нашого дослідження полягає в тому, що проведено паралель між стандартним і регіональним професійним мововживанням, звернено увагу

педагогічної спільноти на слова, які увійшли до загального вжитку. Педагоги можуть вирішити, який варіант вони бажають уживати.

З огляду на виявлені тенденції щодо впливу української мови на професійне мововживання угорськомовних педагогів Закарпаття подальша наукова робота може розвиватися в такому напрямку: дослідження вікового та

територіального чинників, тобто порівняння мововживання вчителів різних вікових категорій (молодих спеціалістів та досвідчених педагогів), а також аналіз ситуації в різних районах Закарпаття для виявлення, чи корелює рівень володіння українською мовою та інтенсивність контактів з українськомовним середовищем із кількістю запозичень у професійному лексиконі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Bárány E., Csernicskó I., Gazdag V., Hires-László K., Kótyuk I., & Márku A. *Ukrán-magyar hivatali (regiszter)szótár*. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2015. URL: https://real.mtak.hu/107214/1/UkrC3A1n-magyar-hivatali-szC3B3tC3A1r-kiegC3A9szC3ADtett-2016-01-6_A5.pdf (дата звернення: 14.04.2025).
2. Benkő L. *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1998. 287 p.
3. Crystal D. *A nyelv enciklopédiája*. Budapest: Osiris, 1998. 602 c.
4. Csernicskó I. *A kárpátaljai magyar szaknyelvek. A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Ужгород: PoliPrint, 2003. С. 61–63.
5. *European Glossary on Education. Volume 2: Educational Institutions*. 2nd ed. Brussels: Eurydice, 2005. URL: http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/glossary2.pdf (дата звернення: 12.04.2025).
6. Gabóda B. *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján az oktatási kataszter adatai alapján*. *Közoktatás*. 2003. № 4–5. С. 3–8.
7. Gazdag V. *Szláv elemek a kárpátaljai beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban*. Törökbálint: Termini Egyesület, 2021. 228 c.
8. Györke M. *A kárpátaljai magyar szaknyelv. Kétnyelvűség a Kárpát-medencében I*. Budapest: Széchenyi Társaság – Pszicholingva Nyelviskola, 1991. С. 70–71.
9. Hires-László K., & Váradi K. *Semantic differences between terms associated with the Hungarian and the Ukrainian public education systems*. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*. 2024. № 39. С. 130–139. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-12>. (дата звернення: 22.05.2025).
10. Kenyeres M. "Az év tanára címre terjesztették". *Kárpátinfó*. 2007. 12 грудня. С. 11.
11. Kurtán Zs. *Szakmai nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2003. 290 c.
12. Lanstyák I. *Nyelvalakítás és nyelvi ideológiák*. Братіслава: Comenius Egyetem, 2014. 264 c.
13. Orosz I. "A Mindenhatóba vetett hit tehet minket hitelessé cselekedeteinkben": Orosz Ildikó beszéde a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) központi tanévnnyitó ünnepségén. *Közoktatás*. 2019. № 3–4. С. 4–7.
14. Ráti E. *A gyermekirodalmi alkotások helye és szerepe a kárpátaljai magyar általános iskolai anyanyelvi nevelésben*. *Közoktatás*. 2019. № 3–4. С. 20–24.
15. Szoták Sz. *Országspecifikus oktatási terminusok terminológiai és szociolingvisztikai elemzése a Termini magyar-magyar szótár példái alapján (Ausztria)*. *Magyar Nyelvőr*. 2021. № 4. С. 402–417. <https://doi.org/10.38143/Nyr.2021.4.402>. URL: https://epa.oszk.hu/00100/00188/00105/pdf/EPA00188_magyar_nyelvor_2021_04_402-417.pdf (дата звернення: 23.05.2025).
16. *Tudnivalók az alapképzésre felvételizőknek: II*. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2018. URL: <https://karpataljalap.net/?q=2018/06/23/tudnivalok-az-alapkepzesre-felvetelizoknek> (дата звернення: 16.06.2025).

17. Закон України «Про повну загальну середню освіту». № 463-20. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 12.06.2025).

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bárány, E., Csernicskó, I., Gazdag, V., Hires-László, K., Kótyuk, I., & Márku, A. Ukrán–magyar hivatali (regiszter)szótár [Ukrainian–Hungarian official (register) dictionary]. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. URL: https://real.mtak.hu/107214/1/UkrC3A1n-magyar-hivatali-szC3B3tC3A1r-kiégC3A9szC3ADtett-2016-01-6_A5.pdf. (reference date: 14.04.2025). [in Ukrainian and Hungarian].
2. Benkő, L. (1998). A történeti nyelvtudomány alapjai [The fundamentals of historical linguistics]. Nemzeti Tankönyvkiadó. 287 p. [in Hungarian].
3. Crystal, D. (1998). A nyelv enciklopédiája [The Cambridge encyclopedia of language]. Osiris. 602 p. [in Hungarian].
4. Csernicskó, I. (2003). A kárpátaljai magyar szaknyelvek [Hungarian professional languages in Transcarpathia]. In I. Csernicskó (Ed.), *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba* [Our way of speaking. An introduction to Hungarian language use in Transcarpathia] (pp. 61–63). PoliPrint. [in Hungarian].
5. European Glossary on Education. Volume 2: Educational Institutions. (2nd ed.). Eurydice. URL: http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/glossary2.pdf (reference date: 12.04.2025). [in English].
6. Gabóda, B. (2003). A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján az oktatási kataszter adatai alapján [The situation of Hungarian-language education in Transcarpathia based on educational cadastre data]. *Közoktatás*, 4 (5), 3–8. [in Hungarian].
7. Gazdag, V. (2021). Szláv elemek a kárpátaljai beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban [Slavic elements in the Hungarian dialects of the Beregszász district of Transcarpathia]. *Termini Egyesület*. 228 p. [in Hungarian].
8. Györke, M. (1991). A kárpátaljai magyar szaknyelv [The Hungarian professional language of Transcarpathia]. In S. Győri-Nagy & J. Kelemen (Eds.), *Kétnyelvűség a Kárpát-medencében I* [Bilingualism in the Carpathian Basin I] (pp. 70–71). Széchenyi Társaság – Pszicholingva Nyelviskola. [in Hungarian].
9. Hires-László, K., & Váradi, K. Semantic differences between terms associated with the Hungarian and the Ukrainian public education systems. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство), 39, 130–139. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2024-39-12> (reference date: 22.05.2025). [in English].
10. Kenyeres, M. (2007, December 12). "Az év tanára címre terjesztették" [Nominated for 'Teacher of the Year' award]. *Kárpátinfó*. (p. 11.). [in Hungarian].
11. Kurtán, Zs. (2003). Szakmai nyelvhasználat [Professional language use]. Nemzeti Tankönyvkiadó. 290 p. [in Hungarian].
12. Lanstyák, I. (2014). Nyelvalakítás és nyelvi ideológiák [Language shaping and linguistic ideologies]. Comenius Egyetem. 264 p. [in Hungarian].
13. Orosz, I. (2019). "A Mindenhatóba vetett hit tehet minket hitelessé cselekedeteinkben": Orosz Ildikó beszéde a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) központi tanévnyitó ünnepségén ["Faith in the Almighty can make our actions credible": Ildikó Orosz's speech at the central opening ceremony of the Transcarpathian Hungarian Teachers' Association]. *Közoktatás*, 3 (4). Pp. 4–7. [in Hungarian].
14. Ráti, E. (2019). A gyermekirodalmi alkotások helye és szerepe a kárpátaljai magyar általános iskolai anyanyelvi nevelésben [The place and role of children's literary works in mother-tongue education in Transcarpathian Hungarian elementary schools]. *Közoktatás*, 3 (4). Pp. 20–24. [in Hungarian].

15. Szoták, Sz. Országspecifikus oktatási terminusok terminológiai és szociolingvisztikai elemzése a Termini magyar–magyar szótár példái alapján (Ausztria) [Terminological and sociolinguistic analysis of country-specific educational terms based on examples from the Termini Hungarian–Hungarian dictionary (Austria)]. *Magyar Nyelvőr*, 145(4), 402–417. <https://doi.org/10.38143/Nyr.2021.4.402>. URL: https://epa.oszk.hu/00100/00188/00105/pdf/EPA00188_magyar_nyelvor_2021_04_402-417.pdf (reference date: 23.05.2025). [in Hungarian].
16. Tudnivalók az alapképzésre felvételizőknek: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola [Information for bachelor's degree applicants: Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education]. URL: <https://karpataljalap.net/?q=2018/06/23/tudnivalok-az-alapkepzesre-felvetelizoknek> (reference date: 16.06.2025). [in Hungarian].
17. Закон України "Pro povnu zahalnu seredniu osvitu" [Law of Ukraine "On complete general secondary education"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (reference date: 12.06.2025). [in Ukrainian].



Дата надходження статті: 03.02.2026

Дата прийняття статті: 17.02.2026

Опубліковано: 27.02.2026